

Sygn. akt III UK 86/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 9 marca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania J. A.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 marca 2011 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 24 lutego 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Decyzją z 5 lipca 2007 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził, że J. A. od 14 lipca 1999 r. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz uchylił decyzję z 13 czerwca 2001 r. w sprawie podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu. W uzasadnieniu organ

rentowy podniósł, że ubezpieczony dokonując 13 czerwca 2001 r. zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego rolników, nie ujawnił faktu prowadzenia od 28 października 1995 r. działalności gospodarczej. W efekcie został objęty ubezpieczeniem rolniczym pomimo niespełnienia warunków określonych w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz.U z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.), jak też w art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585 ze zm.). Decyzja wydana została po wznowieniu postępowania na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 k.p.a. Odwołanie wniósł ubezpieczony.

Wyrokiem z 17 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy Sąd Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że J. A. urodzony 14 kwietnia 1950 r. wyjechał w 1972 r. z Polski i zamieszkał w Szwecji. 12 stycznia 1987 r. ubezpieczony dokonał rejestracji spółki handlowej w Szwecji. Prowadząc działalność gospodarczą na terenie Szwecji, dokonał wyboru płatności należności podatkowych i świadczeń socjalnych w formie PIT-F. W okresie od 5 września 1996 r. do 10 października 2001 r. dochód wnioskodawcy opodatkowany był deklaracją FA-skatt, t.j. dla osób, które uzyskują dochody ze stosunku pracy i z prowadzonej działalności gospodarczej. W różnych okresach ubezpieczony podejmował na terenie Szwecji także pracę robotnika najemnego, nie wykazał jednak okresów podlegania ubezpieczeniu z tego tytułu. Ubezpieczony prowadził także pozarolniczą działalność gospodarczą w oparciu o wpisy do ewidencji podmiotów gospodarczych Urzędu Miasta L.: w okresie od 14 grudnia 1993 r. do 29 sierpnia 1997 r., od 14 stycznia 1997 r. do 30 grudnia 1997 r., od 14 sierpnia 1997 r. do 20 grudnia 2004 r., od 4 września 1997 r. jako wspólnik spółki cywilnej (wpis wykreślony z urzędu 1 stycznia 1997 r.), od 18 listopada 1999 r. do 3 marca 2000 r. jako wspólnik s.c. i od 21 grudnia 2004 r. do nadal. Decyzją z 22 listopada 1995 r. ZUS uznał, że wnioskodawca nie podlega od 28 października 1995 r. ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej wobec podlegania ubezpieczeniu społecznemu w Szwecji, który to tytuł ubezpieczeń powstał jako pierwszy. Od 1 stycznia 1999 r. Jerzy A. prowadząc nadal jako osoba fizyczna pozarolniczą działalność gospodarczą, zgłosił się do ubezpieczeń społecznych w ZUS. Następnie 10 stycznia 2005 r. dokonał

wyrejestrowania z ubezpieczeń społecznych z datą wsteczną od 13 lipca 1999 r. Ponownego zgłoszenia dokonał od 1 stycznia 2005 r. 13 czerwca 2001 r. złożył w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zgłoszenie do obowiązkowego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z datą wsteczną, podnosząc, że z dniem 14 lipca 1999 r. rozpoczął prowadzenie działalności rolniczej na powierzchni 7,99 ha (4,19 ha przeliczeniowego) i oświadczył, że nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. Prezes Kasy decyzją z 13 czerwca 2001 r. stwierdził podleganie obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników przez J. A. zgodnie z art. 1 ust. 1, art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników od 14 lipca 1999 r.

24 marca 2005 roku Prezes Kasy z urzędu wydał decyzję uchylającą decyzję z 13 czerwca 2001 r. o podleganiu wnioskodawcy ubezpieczeniu rolniczemu. W uzasadnieniu wskazano, że wnioskodawca prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą od 28 października 1995 r. i faktu tego nie ujawnił organowi rentowemu, dokonując zgłoszenia do ubezpieczenia 13 czerwca 2001 r. Decyzją z 4 lipca 2005 roku ZUS z urzędu objął wnioskodawcę obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym za okres od dnia 14 lipca 1999 r. do 19 grudnia 2004 r. 9 sierpnia 2005 r. wnioskodawca złożył odwołanie od tej decyzji do Sądu Okręgowego. Postępowanie w przedmiotowej sprawie (3419/05) zostało zawieszono. Wnioskodawca złożył także odwołanie do decyzji Prezesa Kasy z 24 marca 2005 r. Sąd Apelacyjny wyrokiem z 24 kwietnia 2007 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego oraz wskazaną wyżej decyzję i sprawę przekazał do rozpoznania organowi rentowemu, precyzując wytyczne dla tego organu. Prezes KRUS wznowił postępowanie administracyjne zakończone ostateczną decyzją z 13 czerwca 2001 r. w trybie art. 145 § 1 pkt 1 k.p.a., art. 147 k.p.a., art. 149 k.p.a. i art. 150 k.p.a. i 5 lipca 2007 r. wydał zaskarżoną decyzję.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu stwierdził przede wszystkim, że J. A. 13 czerwca 2001 r. we wniosku o objęcie go ubezpieczeniem rolniczym pomimo jednoznacznego pouczenia w tym zakresie nie podał, że podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. W tym czasie, co jest według Sądu niewątpliwe, podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o

systemie ubezpieczeń społecznych. Ubezpieczenie to powstaje z mocy prawa z chwilą spełnienia przesłanek. Zdaniem Sądu, wnioskodawca miał pełną świadomość powyższego faktu, skoro złożył deklarację zgłoszeniową do ZUS 3 lutego 1999 r. ze skutkiem na 1 stycznia 1999 r., zaś wyrejestrowania z tego ubezpieczenia dokonał 10 stycznia 2005 r. z datą wsteczną. Odnosząc się do kwestii trybu wydania decyzji, Sąd pierwszej instancji, podał, że przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie zawierają regulacji odnoszących się do wznowienia postępowania lub ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja dotycząca podlegania ubezpieczeniu jest błędna. Oznacza to, że zastosowanie znajduje z mocy art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu rolników art. 83a ustawy systemowej. Sąd zaznaczył, że w rozpatrywanej sprawie, wnioskodawca w zgłoszeniu do ubezpieczenia rolniczego z 13 czerwca 2001 r. wskazał, że nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. Zataił według Sądu fakt prowadzenia działalności gospodarczej i podlegania ubezpieczeniu z tego tytułu. O fakcie prowadzenia działalności gospodarczej powiadomił KRUS dopiero po wszczęciu postępowania wyjaśniającego na skutek zapytania Naczelnika Urzędu Celnego z 10 stycznia 2005 r. Decyzja z 13 czerwca 2001 r. była wadliwa od samego początku i w sposób rażący sprzeczna z prawem. Wydanie zaskarżonej decyzji było więc prawidłowe także pod względem proceduralnym (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.). Organ rentowy był zatem uprawniony do wydania zaskarżonej decyzji wobec nieważności decyzji z 13 czerwca 2001 r. w trybie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Ustosunkowując się do wskazanej przez organ rentowy podstawy prawnej wznowienia postępowania, t.j. art. 145 § 1 k.p.a., Sąd pierwszej instancji podniósł, że trafniejsze wydaje się być uregulowanie zawarte w art. 145 § 2 k.p.a. Podstawą do wydania decyzji z 13 czerwca 2001 r. było zgłoszenie J. A. z 13 czerwca 2001 r. zawierające informacje niezgodne z prawdą. Takie zaś działanie ubezpieczonego wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 272 k.k. i zagrożone jest karą do 3 lat pozbawienia wolności. Karalność czynu przedawnia się w ciągu 5 lat od jego popełnienia, a zatem zgodnie z art. 145 § 3 k.p.a. mogło skutecznie nastąpić wznowienie postępowania, bez stwierdzenia powyższego faktu wyrokiem sądu.

Apelację od wyroku złożył ubezpieczony. Zarzucił naruszenie art. 145 § 1 pkt 1 i 2 k.p.a., art. 145 § 2 i § 3 k.p.a., art. 146 § 1 k.p.a., art. 151 § 1 k.p.a. w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 83a ust. 1 i 2 oraz art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, 2) art. 156 § 1 pkt 2 i art. 158 § 1 k.p.a. w związku z w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 83a ust. 1 i 2 oraz art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, 3) art. 42 ust. 2 i 3 Konstytucji RP oraz art. 5 § 1 i art. 6 k.p.k., 4) art. 233 § 1 k.p.c., 5) art. 49 k.p.c., 6) art. 2 ustawy z dnia 12 września 1996 roku o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym, 7) art. 1 ust. 1, art. 5a, art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 1 oraz art. 6 pkt 14 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, 8) art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 24 lutego 2010 r. oddalił apelację.

W uzasadnieniu stwierdzono przede wszystkim, że nie było potrzeby badania trafności zarzutów apelacji dotyczących naruszenia przepisów k.p.a., ponieważ przepisy te, pomimo ich powołania przez Sąd Okręgowy, nie miały w sprawie zastosowania. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników nie zawiera regulacji odnoszącej się do tzw. wznowienia postępowania czy też ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu była błędna. Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy, w sprawach nieuregulowanych stosuje się przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Art. 83a ust. 1 ustawy systemowej pozwalający na ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania („swoiste wznowienie postępowania”) nie jest wznowieniem postępowania administracyjnego przewidzianego w art. 145 k.p.a., jak przyjmuje skarżący, a wcześniej Sąd pierwszej instancji. Zgodnie z art. 123 ustawy systemowej, w sprawach uregulowanych przez tę ustawę stosuje się przepisy k.p.a., chyba że ustawa stanowi inaczej. Takim szczególnym przepisem jest art. 83a ust. 1 ustawy systemowej. Ustanawia on samodzielną podstawę do ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania w przypadku, gdy po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Przepis ten nie określa w tym zakresie granic czasowych

(odmiennie niż art. 146 § 1 k.p.a.). Sąd powołał się w tym przedmiocie na wyrok Sądu Najwyższego z 2 kwietnia 2009 r., III UK 86/08, OSNP 2010, nr 21-22, poz. 268.

W ocenie Sądu Apelacyjnego kwestią sporną w sprawie było spełnienie przez ubezpieczonego na dzień 14 lipca 1999 r. warunków do objęcia go rolniczym ubezpieczeniem społecznym. Uwzględniając fakt, że w tej dacie, co jest niewątpliwe, J. A. prowadził działalność gospodarczą, objęcie go rolniczym ubezpieczeniem społecznym mogło nastąpić wyłącznie po spełnieniu przesłanek określonych w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym w tej dacie. Jednym z warunków koniecznych dla objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników w tym trybie, jest warunek nieprzerwanego uprzedniego rocznego podlegania w pełnym zakresie z mocy ustawy ubezpieczeniu rolniczemu przez osobę posiadającą status rolnika. Brak było podstaw do przyjęcia, że ubezpieczony spełniał warunki do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników określone we wskazanym przepisie. Na dzień 14 lipca 1999 r. ubezpieczony nie legitymował się bowiem co najmniej rocznym nieprzerwanym podleganiem rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu w pełnym zakresie z mocy ustawy, bezpośrednio poprzedzającym tę datę, t.j. w okresie od 13 lipca 1998 r. do 13 lipca 1999 r. W okresie od 1 stycznia 1999 r. do 12 lipca 1999 r. podlegał ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej i opłacił należne składki. Nie ulega jakiegokolwiek wątpliwości, że roczny okres podlegania ubezpieczeniu rolniczemu musiał bezpośrednio poprzedzać podjęcie działalności gospodarczej. (wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 2000 r., I UKN 54/00, OSNP 2002, nr 12, poz. 290). Powyższe oznacza, że nawet przy założeniu, czego domaga się apelacja, iż J. A. spełniał warunki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie w związku z zawartą 11 grudnia 1992 r. umową dzierżawy gruntów, to warunków tych nie spełniał na dzień 14 lipca 1999 r., z uwagi na podleganie wspomnianemu wyżej ubezpieczeniu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Dokonując zgłoszenia do ubezpieczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej z datą 1 stycznia 1999 r. spowodował ustanie ewentualnego ubezpieczenia rolniczego, co oznacza, że powrót do tego

ubezpieczenia mógł nastąpić tylko po spełnieniu wymogów określonych w cytowanym art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników na dzień 14 lipca 1999 r. Ponadto w tym dniu J. A. nie podejmował pozarolniczej działalności gospodarczej, ale działalność tę kontynuował. 14 lipca 1999 r. ubezpieczony nie spełniał także warunków do podlegania ubezpieczeniu rolniczemu określonych w art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Prowadząc bowiem działalność gospodarczą, podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu, co stanowi przesłankę negatywną.

Wyrok skargą kasacyjną zaskarżył w całości ubezpieczony. Zarzucono naruszenie prawa materialnego, tj. art. 83a ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez błędną wykładnię. W opinii skarżącego art. 83a ust. 1 ustawy systemowej może być interpretowany wyłącznie jako *lex specialis* do art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a., co nie powoduje wyłączenia w takich przypadkach innych przepisów k.p.a. dotyczących wzruszania ostatecznych decyzji. Zarzucono również naruszenie przepisów proceduralnych: 1) art. 386 § 6 k.p.c. poprzez pominięcie oceny prawnej i wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego z 24 kwietnia 2007 r., które wiązały sąd drugiej instancji - Sąd Apelacyjny przy ponownym rozpoznaniu sprawy, jakie miało miejsce 24 lutego 2010 r. (51/10). Sąd Apelacyjny podczas orzekania w sprawie 24 kwietnia 2007 r. (1399/06) dokonał wyraźnej oceny prawnej przepisu art. 83a ustawy i wskazał, że KRUS obowiązany jest przy ponownym rozpoznaniu sprawy zastosować przede wszystkim zasady obowiązujące w k.p.a., 2) art. 83a ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 146 § 1 i art. 151 §1 i 2 k.p.a. w związku z art. 52 ust. 1 o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 83a ust. 1 i 2 oraz art. 123 ustawy systemowej, 3) art. 378 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji. Przy wydawaniu zaskarżonego wyroku doszło bowiem do pominięcia przez Sąd Apelacyjny rozważenia istoty zarzutów apelacyjnych dotyczących naruszenia przepisów k.p.a., 4) art. 385 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie i oddalenie apelacji, mimo że w sprawie były podstawy do jej uwzględnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wnioskodawcy okazała się nie mieć uzasadnionych podstaw.

Skarżący wskazał na naruszenie prawa materialnego – art. 83a ust. 1 ustawy systemowej – dalej ustawa. Zasadniczym problemem jest w sprawie rozstrzygnięcie, czy przepis ten stanowi samodzielną podstawę uchylenia decyzji przez Prezesa KRUS-u. Skarżący, wskazując także na naruszenie przepisów prawa procesowego, dowodził konieczność zastosowania art. 145 i art. 146 k.p.a., co oznaczałoby niemożność uchylenia decyzji po upływie pięciu lat od dnia jej doręczenia lub ogłoszenia. Okoliczności faktyczne sprawy nie są sporne.

Należy stwierdzić, że problem prawny występujący w sprawie był już przedmiotem licznych orzeczeń Sądu Najwyższego.

Po pierwsze Sąd Najwyższy konsekwentnie przyjmuje, że decyzje Prezesa KRUS wydawane na podstawie art. 83a ustawy nie są wydawane w wyniku wznowienia postępowania (wyrok SN z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 166/07, OSNP 2009, nr 11-12, poz. 154 oraz por. także wyrok SN z dnia 13 maja 2004 r., II UK 359/03, OSNP 2004, nr 24, poz. 425).

Problem stosowania w tych przypadkach art. 145 k.p.a. został rozstrzygnięty w wyroku SN z dnia 2 kwietnia 2009 r., III UK 86/08 (OSNP 2010, nr 21-22, poz.268). Stwierdzono w nim, że przepis art. 83a ust. 1 ustawy nie określa granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją organu rentowego, co oznacza, że może ona być wydana w każdym czasie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki wskazane w tym przepisie.

Skład orzekający w niniejszej sprawie podziela w pełni poglądy wyrażone w powołanych wyżej orzeczeniach. Z tego względu nie jest konieczne ich obszerniejsze przytaczanie i komentowanie. Należy jedynie wspomnieć, że identycznie był rozstrzygany problem stosowania art. 145 k.p.a. w razie ponownego ustalenia prawa do emerytur i rent , w oparciu o art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej (zob. wyrok SN z dnia 25 maja 2004 r., III UK 31/04, OSNP 2005, nr 1, poz.13).

Tak więc Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że „swoiste wznowienie postępowania” nie jest wznowieniem postępowania przewidzianego w art. 145 k.p.a. Sąd ten zasadnie podzielił pogląd SN wyrażony w cytowanym wyżej wyroku III UK 86/08.

Na tej podstawie należało uznać, że nie zostały naruszone wskazane w skardze kasacyjnej przepisy prawa materialnego i procesowego. Tym samym skarga kasacyjna nie była oczywiście uzasadniona, a zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.